

Begrotings- behandeling Volksgezond- heid, Welzijn en Sport

Position Paper

U behandelt woensdag 23 en donderdag 24 oktober 2024 de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Graag geeft de VNG u het gemeentelijk standpunt mee op het thema Gezond Leven.

We verzoeken uw Kamer aandacht te vragen voor de volgende punten:

Gezond Leven makkelijker maken

1. Toekomstbestendige Wmo
2. Spoedige invoering van een inkomensafhankelijk eigen bijdrage in de Wmo
3. Gelijkwaardige positie sociaal domein in een vernieuwd Integraal Zorgakkoord
4. Duidelijke keuzes in de te volgen preventiestrategie
5. Wonen met zorg toekomstbestendig vormgeven
6. Evenwichtige verdeling huisvesting van aandachtsgroepen
7. Aanpak dakloosheid
8. Gebruikelijke systematiek Gemeentefonds handhaven voor Beschermd Wonen
9. Suïcidepreventie stevig neerzetten
10. Vaccinatiegraad onder moeilijk bereikbare groepen vergroten

Inleiding

De ambities in het Regeerprogramma voor curatieve, langdurige, maatschappelijke zorg en publieke gezondheid zijn veelbelovend. Het kabinet wil terecht doorbraken realiseren in het toegankelijk en betaalbaar houden van de gezondheidszorg.

Met als voornemen een verbreed vervolgakkoord op welzijn en zorg als opvolger van IZA.

Gemeenten zijn onmisbaar om die ambities in het regeerprogramma van papier naar de praktijk te brengen om gezond leven in een gezonde

leefomgeving waar te maken. Gemeenten zijn medeverantwoordelijk voor de zorg en ondersteuning aan onze jeugd, ouderen en kwetsbare inwoners. Zij staan dicht bij de inwoners, kennen hun persoonlijke situatie en weten wat er nodig is.

Gemeenten werken ook nauw samen met zorgaanbieders, zoals huisartsen, wijkverpleegkundigen en streekziekenhuizen. De medische zorg draagt op individueel niveau bij aan (weer) gezond worden. Maar juist de relatie met individuele omstandigheden van inwoners, zijn bepalend voor het langer gezond (kunnen) blijven of weer herstellen. Gemeenten zetten juist in op die brede leefomstandigheden door middel van publieke gezondheidszorg, een gezonde leefomgeving, inzet op bestaanszekerheid en ondersteuning (voorzieningen) voor hen die dat nodig hebben. Door aan te sluiten op lokale netwerken, ervaringen van inwoners zelf en brede voorzieningen, kunnen we oplossingen vinden om de toenemende vraag naar zorg, financiën en personeel te dempen. Niet voor niets wordt de beweging van zorg naar gezondheid breed omarmd. Maar dat geldt helaas nog niet voor het invullen van de randvoorwaarden die gemeenten in staat stellen om deze opgave daadwerkelijk te realiseren.

Om als gemeente bij te kunnen dragen aan gezonde inwoners in een gezonde leefomgeving is ook een gezonde balans tussen taak en middelen vereist. Een blik op de gemeentefondsbegroting is genoeg om te zien dat gemeenten in 2026 fors minder geld krijgen – terwijl het takenpakket ongewijzigd blijft en de verwachtingen toenemen. Verschraving van voorzieningen en taken in het land is alleen te voorkomen als het kabinet een keus maakt: geld erbij of taken eraf. In de miljoenennota is nog geen keus terug te zien. Het gevolg daarvan is dat gemeenten in het voorjaar pijnlijke maatregelen moeten nemen, terwijl gemeenten er alles aan doen om veiligheid op straat, bestaanszekerheid en een goede plek om te wonen te verzorgen. Bij vrijwel ieder onderdeel van de Rijksbegroting 2025 zult u rekening moeten houden met de financiële situatie in gemeenten. We kunnen alleen een sterke en betrouwbare eerste overheid zijn als de taken en middelen van gemeenten in balans zijn.

Toekomstbestendige Wmo

Het beroep op Wmo-voorzieningen neemt al jaren toe, als gevolg van onder meer vergrijzing en de wens om inwoners zo lang mogelijk in de eigen omgeving zorg en ondersteuning te bieden. Met de toenemende vergrijzing en de schaarste van personeel, waar ook dit kabinet veel aandacht voor

heeft, zullen het rijk en gemeenten als één overheid keuzes moeten maken. Om die keuzes te helpen maken, is een houdbaarheidsonderzoek Wmo gestart waarover de Tweede Kamer op de hoogte wordt gehouden.

Het kabinet zet het houdbaarheidstraject Wmo voort, inclusief de afspraak om voor de Wmo tot een nieuwe bekostigingssystematiek te komen. Vooruitlopend op de invoering van de nieuwe bekostiging is een jaarlijkse reeks van 75 miljoen, oplopend tot 300 miljoen, per 2025 toegevoegd aan het Gemeentefonds. Daarnaast zet het kabinet de invoering van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage in de Wmo (beoogde invoering per 01-01-2026) voort. De verwachting is dat het houdbaarheidsonderzoek medio 2025 wordt afgerond. Voorgenoemde trajecten moeten leiden tot een pakket van maatregelen die helpen bij het toekomstbestendig houdbaar maken van de Wmo. Het op orde brengen van de randvoorwaarden voor gemeenten zodat zij inwoners goede zorg en ondersteuning kunnen leveren, is daarin cruciaal. Dit is bij alle onderstaande onderwerpen een doorlopend thema.

Onze oproep:

- Zorg ervoor dat de aanbevelingen van het houdbaarheidsonderzoek navolging krijgen en dat rijk en gemeenten hierin samen blijven optrekken.

Spoedige invoering van een inkomens-afhankelijk eigen bijdrage in de Wmo

Gemeenten zijn blij met het door de regering geïnitieerde wetsvoorstel om weer een inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage (IVB) in de Wmo in te voeren. Sinds de invoering van het abonnementstarief heeft een grote toestroom in de Wmo plaatsgevonden van inwoners die weliswaar hulpbehoevend zijn, maar die voorheen (financieel) in staat waren hulp zelf te organiseren. Dit heeft op veel plekken in het land geleid tot meer wachtlijsten voor de gemeentelijke Wmo-dienstverlening, waar alle inwoners die hulp nodig hebben nadeel van ondervinden. Deze afname van de toegankelijkheid van zorg is met name problematisch voor inwoners die een urgente zorg- of ondersteuningsvraag hebben en die het echt niet zelf kunnen organiseren. De IVB stelt gemeenten beter in staat om de dienstverlening beschikbaar te houden voor inwoners die de hulp niet zelf kunnen organiseren, in lijn met de bedoeling van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Er is door VWS een prognose gemaakt hoeveel inwoners er als gevolg van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage weer voor zullen kiezen om zelf hulp

te organiseren. De aanname is dat er weer mensen zullen uitstromen en minder mensen zullen instromen. Hier is een uitspraak uit het Gemeentefonds van 225 miljoen euro aan verbonden. De VNG pleit voor goede monitoring om te bezien of dit bedrag ook daadwerkelijk correspondeert met de door VWS verwachte afname van het gebruik van Wmo-voorzieningen. Want gemeenten verwachten dat de afname van gebruik van voorzieningen beperkter zal zijn.

De vraag naar hulp en ondersteuning thuis neemt mede toe als gevolg van de vergrijzing en het kabinetsbeleid om mensen in hun eigen omgeving zorg en ondersteuning te geven. De noodzaak om de Wmo toegankelijk te houden speelt nu. Er is gemeenten daarom veel aan gelegen dat het wetsvoorstel en de invoering daarvan per 1-1-2026 wordt ingevoerd.

Onze oproep:

- Zorg voor een spoedige behandeling van het wetsvoorstel om invoering per 1-1-2026 te halen.

Gelijkwaardige positie sociaal domein in een vernieuwd Integraal Zorgakkoord

Het kabinet wil het Integraal Zorgakkoord (IZA) uitbreiden en intensiveren via een aanvullend akkoord. Hoewel er in het Regeerprogramma en de Rijksbegroting veel aandacht is voor curatieve zorg en het versterken van het zorglandschap, blijft de rol van gemeenten en het sociaal domein onderbelicht. De focus van de zorgtransformatie zou niet voornamelijk moeten liggen op het optimaliseren van zorg, maar op de verschuiving van individuele behandeling naar collectieve ondersteuning.

Tegelijkertijd zet het kabinet de beweging van zorg naar gezondheid voort, wat betekent dat gemeenten steeds meer verantwoordelijkheden krijgen. De wetenschap dat er nu al onzekerheid is over de financiële positie van gemeenten en hun capaciteit op uitvoering van bestaande taken, vraagt om urgentie op passende randvoorwaarden bij de extra benodigde inzet op preventie en gezondheidsbevordering. Als deze transformatie niet slaagt, komt de houdbaarheid van het gehele zorg- en ondersteuningsstelsel in gevaar, met negatieve gevolgen voor de gezondheid van inwoners en de kwaliteit van de dienstverlening.

Onze oproep:

- Versterk de positie van het Sociaal Domein in het vernieuwde zorgakkoord.
- Waardeer de kracht van het lokale voorzieningskarakter (t.o.v. individuele vastomlijnde aanspraken) vanuit de

houdbaarheid van het totale gezondheidszorgstelsel.

- Betrek gemeenten als gelijkwaardige partner in het ontwikkelen van het aanvullende zorgakkoord.
- Zorg voor structurele financiële zekerheid voor gemeenten, passend bij de duurzame veranderopdracht
- Betaal niet alleen voor zorg, maar investeer ook substantieel in preventie en gezondheid.

Duidelijke keuzes (voor de publieke gezondheid en) in de te volgen preventiestrategie

Uit de miljoenennota blijkt dat na 2025 de middelen voor de uitvoering van het Gezond en Actief Leven Akkoord gehalveerd zullen worden. De budgetten voor gezondheidsbeleid, gezondheidsbevordering en ziektepreventie nemen af, en enkele subsidies op gezondheidsthema's lopen af. Voor de in gang gezette aanpakken op Mentale Gezondheid, Welzijn op Recept, de aanpak van eenzaamheid en een gezonde leefomgeving, vallen de middelen weg. Verder wordt een bezuiniging van 300 miljoen op de intensivering van Publieke Gezondheid doorgezet, dat bestemd was voor de voorbereiding op een nieuwe pandemie. Het kabinet wil met zorgpartijen een preventiestrategie uitwerken en komen met een investeringsmodel voor preventie. Zij wil ook met gemeenten afspraken maken over de inzet van effectief bewezen interventies zoals Kansrijke Start, valpreventie en bevorderen seksuele gezondheid. Dit vraagt om een preventiestrategie met duidelijke keuzes over wat gemeenten voorzetten en keuzes wat ze niet meer kunnen doen. Gemeenten moeten actief worden betrokken bij deze verdere uitwerking.

De ambities van het kabinet ten aanzien van health in all policies dragen bij aan het opgroeien van een gezonde generatie en waarderen we positief. Het kabinet stelt terecht dat overheden hier samen in moeten optrekken. We vragen het kabinet om een sterke regierol hierin op te pakken en met de medeoverheden in gesprek te gaan. Ook is structurele inzet hierop nodig, zowel via wetgeving die gezonde keuzes stimuleert als financieel.

Onze oproep:

- Zet meer in op gezondheidsbevordering en preventie voor een gezonde en vitale samenleving en financier gemeenten hier structureel voor.
- Maak samen met gemeenten duidelijke keuzes over de te volgen preventiestrategie.
- Borg het stimuleren van gezonde keuzes in wetgeving.

Wonen met zorg toekomstbestendig vormgeven

De ouderenzorg en vergrijzing krijgen volop aandacht en zowel gemeenten als de sector zijn verheugd over de investering van 600 miljoen. Onze meest urgente aandachtspunten hebben wij al meegegeven in [onze inbreng](#) aan de woordvoerders voor het commissiedebat ouderenzorg van 16 oktober 2024. Dat betreft allereerst een afronding van het Houdbaarheidsonderzoek Wmo en de invoering van een specifieke uitkering of fonds voor gemeenten met indexatie die rekening houdt met vergrijzing en stijgende kosten in de Wmo en Jeugd.

We ondersteunen een betere afstemming van de drie zorgwetten (Wmo, Wlz en Zvw) maar zijn bezorgd over de aankondiging om hier volledig vanuit het oogpunt van efficiency en kostenbesparing naar te kijken. Zoals we bij de begroting van 2024 al schreven, kunnen gemeenten de verantwoordelijkheid van de Wlz niet op zich nemen. Een onderzoek hiertoe kunnen wij ook niet eerder steunen dan na afronding van de huidige geplande stappen rondom de Wmo (houdbaarheidsonderzoek, inkomensafhankelijk bijdrage en aparte fondsvorming) en de Hervormingsagenda Jeugd.

In het beleid 'wonen en zorg voor ouderen' zien wij allereerst een wens om voor ouderen met een grote zorgafhankelijkheid (vooral dementie) gezamenlijke huizen met toezicht in de nacht te realiseren. Ten tweede zien we voortzetting van het huidige programma Wonen en Zorg voor ouderen, en vasthouden aan het doel om 290.000 woningen voor ouderen te realiseren in 2030. We denken dat gezamenlijke huizen voor ouderen met dementie goed is in te passen in de ontwikkeling die al gaande is, we werken graag mee aan onderzoek.

Onze oproep:

- Stimuleer de bouw van zorggeschikte ouderenwoningen met een sociale huurprijs.
- Zet naast nieuwbouw óók in op alternatieve oplossingen voor wonen met zorg, zoals financieel stimuleren van samenwonen en enige uitbreiding van intramurale verpleeghuiscapaciteit.
- Benader het zorgstelsel niet alleen vanuit oogpunt van kostenbesparingen voor het rijk, houd ook rekening met de uitvoerbaarheid en de financiële positie van gemeenten.

Evenwichtige verdeling huisvesting van aandachtsgroepen

Rondom de huisvesting van aandachtsgroepen en ouderen is het positief dat het wetsvoorstel

Versterking regie op de volkshuisvesting nu in de Tweede Kamer ligt. De VNG kan zich op hoofdlijnen vinden in dit wetsvoorstel en de onderliggende regelgeving. Het draagt bij aan het terugdringen van het woningtekort, zorgt voor meer overheidsregie op de woningbouw en er wordt ingezet op een evenwichtige en betaalbare woningvoorraad. Wel zijn er nog verbeterpunten in de regelgeving ten aanzien van de huisvesting van aandachtsgroepen, met name rondom de mogelijkheden om balans tussen de groepen woningzoekenden te bewaken.

Onze oproep:

- Steun het wetsvoorstel Versterking regie op de volkshuisvesting.

Aanpak dakloosheid

Het kabinet gaat door met de intensivering van de aanpak van dakloosheid. In het Hoofddijnenakkoord zijn geen nieuwe ambities opgenomen. Ondertussen krijgen we vanuit onze achterban signalen dat, ondanks alle goede initiatieven en plannen, dakloosheid toeneemt. Gemeenten zien zich daardoor genoodzaakt om opvangplekken uit te breiden in plaats van af te bouwen. Wonen en bestaanszekerheid zijn cruciaal bij het voorkomen en oplossen van dakloosheid en dat staat ernstig onder druk.

Steeds meer EU-migranten komen werken in Nederland. Een klein percentage van deze groep verliest met hun werk ook een dak boven hun hoofd en kampt met verslavingsproblematiek. Die groep zorgt voor toenemende overlast in de steden, maar doet ook een beroep op de opvang. In zes gemeenten is een pilot gestart om de terugkeer naar werk of naar het land van herkomst door een intensieve aanpak te bevorderen. De resultaten stemmen hoopvol. Het kabinet zegt in 2025 opnieuw €7 miljoen toe aan zes pilotgemeenten. Gemeenten willen deze pilots echter graag structureel voortzetten en uitbreiden naar andere gemeenten. Daarvoor is aanvullende financiering nodig, die niet uit de middelen voor de aanpak van dakloosheid worden gehaald.

Het kabinet gaat de subsidie voor de Landelijke Vreemdelingen Voorzieningen stopzetten. Gemeenten voorzien dat dit gaat leiden tot meer mensen op straat die ook overlastgevend situaties veroorzaken.

Gemeenten vragen nadrukkelijk aandacht voor de gestegen kosten voor hulp aan dakloze mensen. Denk aan de toegenomen inflatie, de gestegen loonkosten en de energiecrisis.

Doordat de decentralisatie-uitkering maatschappelijke opvang op een indirecte manier is geïndexeerd, is het in onderhandelingen tussen gemeenten en aanbieders heel lastig de gestegen kosten te compenseren. Een andere financieringssysteem zou daarom helpend zijn.

Onze oproep:

- Dring erop aan dat de ministeries van VRO, SZW en VWS samenwerken om het Nationaal Actieplan Dakloosheid tot een succes te maken.
- Stel aanvullende, structureel financiële middelen ter beschikking aan gemeenten om de pilots EU-migranten voort te zetten en uit te breiden.
- Zorg voor een aanpassing van de techniek van indexatie van decentralisatie uitkering (DU) die gemeenten ontvangen voor de aanpak dakloosheid, zodat de indexatie terecht komt bij de centrumgemeenten.

Gebruikelijke systematiek gemeentefonds handhaven voor Beschermd Wonen

Het kabinet compenseert gemeenten in 2025 niet voor volumegroei volgens deze normale systematiek voor beschermd wonen in het Gemeentefonds, maar kiest ervoor op dit onderdeel van het Gemeentefonds af te rekenen op basis van cliëntaantallen. Met dit 'micro-management' zet het kabinet de ingezette transitie naar zorg en ondersteuning thuis onder druk.

Een stabiel Gemeentefonds is noodzakelijk voor gemeenten om een bijdrage te kunnen leveren aan goede ondersteuning aan inwoners met een ondersteuningsvraag. Thuis of in een beschermd wonen voorziening. Met dit besluit van het kabinet ontstaat veel onrust in gemeentebegrotingen, die toch al onder druk staan. Gemeenten worden daardoor terughoudend met het aangaan van langjarige financiële verplichtingen, die nodig zijn om wachtlijsten voor beschermd wonen weg te werken.

Onze oproep:

- Compenseer gemeenten, volgens de gebruikelijke systematiek, voor volumegroei in de integratie-uitkering beschermd wonen.

Suïcidepreventie stevig neerzetten

Vooruitlopend op het ingaan van de wet Integrale Suïcidepreventie zijn gemeenten zich aan het oriënteren op het maken van lokaal suïcidepreventiebeleid. Er wordt volop kennis gedeeld door koplopergemeenten en 113. De ervaring van de koplopers leert dat de 10 miljoen die vanaf 2026 is begroot voor gemeentelijk suïcidepreventiebeleid niet voldoende is om te voldoen aan de bedoeling van de wet. De

uitvoeringstoets die de VNG momenteel doet zal hier meer informatie over geven.

Onze oproep:

- Verzoek de staatssecretaris om vanaf 2026, in de begroting van VWS, rekening te houden met de aanbevelingen die volgen uit de uitvoeringstoets op de wet Integrale Suïcidepreventie voor gemeenten.

Vaccinatiegraad onder moeilijk bereikbare groepen vergroten

Gemeenten zijn blij met de ambitie in het regeerprogramma om de vaccinatiegraad met een wijkgerichte, lokale aanpak te verhogen. Gemeenten en GGD-en hebben in de coronatijd veel ervaring opgedaan bij het beter bereiken van doelgroepen voor vaccinaties. In diverse steden en regio's is daarna in pilots ervaring opgedaan met fijnmazigere, wijkgerichte aanpakken. Gemeenten en hun GGD-en gaan graag met het rijk in gesprek om een landelijke aanpak verder uit te werken. Waarbij meteen de zorg wordt neergelegd dat het kabinet voor deze ambitie in het Regeerprogramma geen extra middelen beschikbaar heeft gesteld. Het mag duidelijk zijn, dat een (arbeids-)intensievere aanpak niet uit het huidige budget kan worden betaald. Bij de uitwerking van de aanpak moeten daarom ook passende randvoorwaarden voor uitvoerbaarheid van deze ambitie worden meegenomen.

Onze oproep:

- Verzoek de staatssecretaris om een plan van aanpak uit te werken met gemeenten en hun GGD-en, dit op uitvoerbaarheid te toetsen en met een voorstel terug te komen in de Tweede Kamer.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

oktober 2024